

הסכמה לעוולה, אפילו בשתיקה

התורה מצוה "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטא אשר יחטא, על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר" (דברים י"ט, ט"ו). תמהו חז"ל (מכות ה' ע"ב) "אם מתקיימת העדות בשנים, למה פרט הכתוב בשלשה? וכו' וכו' רבי עקיבא אומר, לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו, לעשות דינו כיוצא באלו. [כלומר אם הוכח אח"כ ששני העדים שקרו, לא רק שמענישים אותם, אלא גם מענישים את השלישי. ובל יטען השלישי: הרי בלאו הכי הייתם מקיימים את ההרשעה נגד הנאשם גם בלעדי, כי הם כבר שנים!]. ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה!"

למדנו מכאן יסוד גדול בחינוך האומה. כאשר השלטונות מבצעים עוול (כמו בגירוש התושבים מגוש קטיף ומסירת קרקעות ארץ ישראל לידי נכרים), וכבר התאספו כוחות צבא ומשטרה במספר שהוא מספיק כדי לבצע משימה זו. בל יאמר שום חייל או שוטר הנוסף על מספרם כי אין בו אשמה, כי הרי גם בלעדיו יוכלו להשלים את תוכניתם. לא כן. אלא כל מי שעמד לצידם, ואפילו שתק מתחילה ועד סוף, הוא נכלל בחשבונם. ואשם בזה גם מי שעמד במעגל השני, השלישי והרביעי והחמישי. ולכן עליו לחזור בתשובה על השתתפותו. זאת יקיים גם ע"י החלטתו האישית ששוב לא ייקח שום חלק בגירוש יהודים מבתיהם [כמו שמציעה ממשלתנו הנוכחית]; וגם על ידי שיצהיר בפומבי ויחנך אחרים שאין לחזור שוב על חטא גדול כזה. [אנו נזכרים לדבר על כך דווקא כעת, מפני שיום ראש השנה מתקרב ובא, ועל כל יהודי לתקן מה שעיוות בעבר].

[הערת ביניים: קיים היום ויכוח בין כמה מרבני הציונות הדתית. חלק אומרים שיש לכל חייל לציית לכל הוראה מהצבא, גם בעניין גירוש יהודים מבתיהם, וחלק טוענים שאסור לציית כשמדובר בפקודה הנוגדת דיני התורה. מקורם של האוסרים הוא ברמב"ם "אם גזר המלך לבטל מצוה, אין שומעין לו" (הלכות מלכים פ"ג ה"ט; ומקורו בסנהדרין מט ע"א).

בתקשורת התראיינו השבוע כמה וכמה רבנים אשר הורו לתלמידיהם לציית להוראות הצבא (בפינוי הבית בחברון). לא שמעתי אחד מהרבנים ההם שיתייחס לטענה שהם עוברים בכך על פסק ההלכה של הרמב"ם, וזה תמוה. ויש לציין כאן כי כל ראש ישיבת הסדר או מכינה קדם צבאית לא יוכל להורות ב"שאלה" זו, כיון שיש לו "נגיעות" אישיות לעניין המשך התקצוב ממשרד הבטחון עבור הישיבה שלו. והדבר מזכיר דברי הרב הראשי (לשעבר) הרב אברהם שפירא שפרסם בזמנו כי אין לסמוך על חוות דעתם של כמה וכמה רבנים מהמפלגות שאישרו בכנסת "הסכמי השלום"

באוסלו, כיון שהמפלגות ההן קיבלו הטבות מהממשלה לכן הן שגגו בארחות מחשבותיהם. והביא ראייה לדיחוי זה ממעשה הסמ"ע, המובא בשו"ת כתב סופר (יו"ד סי' ק"ט), כי הורה הסמ"ע בטעות בדבר שהיה "נוגע אליו".

היסוד הזה שהאדם נתבע בשמים על שעמד סמוך לעושי פשע, וייענש על שלא מיחה בהם, יסוד זה ידוע גם ממקורות אחרים בתורה.

[ב] כאשר ידע משה רבנו כי עדת קרח תבוא על עונשה, הכריז לכל העדה לאמור: "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, ואל תגעו בכל אשר להם, פן תספו בכל חטאותם" (במדבר ט"ז, כ"ו). וזה תמוה. ודאי כי הקב"ה יודע להבחין בין אדם לאדם. ואם ייענשו, ייענשו אך ורק אותם הפושעים שמרדו נגד משה, ולא אנשים תמימים שעמדו סמוך להם! אלא למדנו כי "אוי לרשע ואוי לשכנו" (נגעים י"ב, ו. ע"ע ילקוט שמעוני, ירמיה, רמז רצ"א). עצם הדבר שהשכן לא התרחק מהרשע, מעורר עליו עונש.

וזה מה שחז"ל יעצו "הרחק משכן רע, ואל תתחבר לרשע, ואל תתיאש מן הפורענות" (אבות, א'). ביאר רבנו יונה: "אל תתחבר לרשע, שאין לך להתיאש מן הפורענות. ואל תאמר בלבך: [הוא] עודנו עומד בשלוה והשעה משחקת לו. אתחבר אליו וכשיעבור מזלו הטוב, אתרחק ממנו". כי לא תדע מה ילד יום, וכרגע יבוא אידו ותלקה עמו. כאשר החל לנפול, הוא וכל אוהביו יפולו. ואל תאמר 'אראה לו אהבה לפני, ולא אהבנו בלבי, כי גם רע שתחניפנו' [עיי"ש שהאריך בראיות מהכתובים שהמתחבר לרשע נענש יחד אתו, אפילו לא עשה כמעשיו].

[ג] מושג זה אמרו חז"ל (שבת ל"ג). גם אצל השומע דיבורי נבלות פה, שנענש גם השומע ושותק. והביאו ראייה מהפסוק "זעום ה' יפול שם" (משלי כ"ב), כלומר ייענשו כל העומדים שם (אלא אם כן מיחו במי שמדבר. ולכל הפחות עליהם להסתלק מאותו המעמד).

כשלונות צה"ל במלחמת לבנון השניה שאירעה כשנה אחרי הגירוש מגוש קטיף, מפריכים את דברי אותם רבנים צעירים שהורו לתלמידיהם שאין להפר פקודות צה"ל על פינוי התושבים [בעת הגירוש]. הללו טענו שהפרת פקודה תחליש את צה"ל. אבל הנה פלא, התוצאה היתה בדיוק הפוכה ממה שחשבו. לעומתם אשרי חלקו של הגאון הרב דב ליאור, אשר לפני כחודש ימים כאשר חיילים דתיים קיבלו פקודה להצטרף לאותם כוחות צה"ל המונעים את העלייה ברגל של אזרחינו ליישוב החרב "חומש", ושאלו פיו אם לציית להוראות, ענה להם כי תפקידו של צה"ל הוא להגן עלינו מפני אויבינו הנכרים, אבל אין זה תפקידם למנוע את היהודים מליישב את ארצם. וזהו שימוש פוליטי ופסול של השלטונות בצבא ישראל.

אשרינו שבידינו לתקן את העבר על ידי חזרה בתשובה.